

ХІІ Міжнародна орнітологічна конференція Північної Євразії

Конференція проходила з 31.01 по 5.02. 2006 р. в м. Ставрополі (Росія). Її організаторами були Ставропольський державний університет, Мензбірівське орнітологічне товариство, Південний науковий центр РАН та деякі інші організації. У конференції взяли участь більше 400 орнітологів з 11 країн. Під час конференції пройшли 4 пленарні засідання, 14 симпозіумів, 6 секційних засідань, 9 круглих столів, було заслухано 165 доповідей, представлено 68 стендових повідомлень. До конференції було видано збірку матеріалів.

Надзвичайно вдало було підібрано пленарні доповіді – у них узагальнювались результати сучасних досліджень у різних галузях орнітології, були представлені такі напрямки як систематика птахів, фауногенез, міграції тощо.

Різноманітною була тематика секційних засідань, симпозіумів і круглих столів. На них, крім традиційних досліджень у таких галузях як систематика, екологія, міграції, тощо були широко представлені і вивчення поведінки птахів, колоніальності, орнітофауни населених пунктів, біоакустики. Окремі засідання були присвячені вивченню орнітології у вищій школі, а також пропаганді охорони природи.

Одне з засідань було присвячено проблемі, що цікавить не тільки орнітологів – поширенню пташиного грипу. Акцентом його стала необхідність припинити хвилю паніки, що спрямована проти птахів. Вона може привести до знищення всіх позитивних надбань охорони птахів, що їх досягли за останні роки.

Приємною ознакою конференції було те, що, як уже було сказано, представлені дослідження не обмежувались фауністикою та екологією. Це свідчить, що рівень орнітологічних досліджень у країнах, які були представлені на конференції, поступово зростає після тривалої кризи, використовують

ються сучасні методики досліджень, в тому числі генетичні, акустичні тощо. Зросла кількість робіт, що проведені за методиками, які не завдають шкоди птахам.

На конференції була представлена велика кількість літератури – від регіональних збірок до глобальних зведень, що також підтверджує висловлену вище думку.

Важливим стало і те, що почали відроджуватись або створюватися капітальні фауністичні зведення. Обговоренню серії монографій “Птицы России и сопредельных территорий” було присвячено один з круглих столів. Дуже важливим, на мій погляд, є те, що для створення подібних зведень об’єднуються зусилля вчених різних країн, що дає можливість відстежувати глобальні тенденції змін орнітофауни, не замикаючись тільки на вузькорегіональних дослідженнях.

Під час конференції пройшли також з’їзд Мензбірівського орнітологічного товариства і засідання робочих груп по журавлях, водно-болотних угіддях та інших об’єднань.

Слід відмітити високий науковий рівень конференції, а також атмосферу доброзичливості, зручність спілкування. Це є надзвичайно важливим при тому дефіциті інформації і контактів, що утворився протягом останнього часу.

Після закриття конференції було запропоновано велику екскурсійну програму.

Наступну, ХІІІ Міжнародну орнітологічну конференцію Північної Євразії планується провести у 2010 р.

Є.Д. Яблоновська-Грищенко

ХХІV Міжнародний орнітологічний конгрес

13–19.08.2006 р. у м. Гамбурзі в Німеччині відбувся черговий Міжнародний орнітологічний конгрес. Історія проведення всесвітніх орнітологічних форумів нараховує

вже більше 120 років. Перший конгрес був зібраний у 1884 р. у Відні. У Німеччині конгрес проходить уже втретє. Перші два відбулися в Берліні – у 1910 та 1978 рр.

В роботі XXIV орнітологічного конгресу взяли участь 1535 орнітологів з 80 країн світу. На 48 симпозиумах та 32 сесійних засіданнях було зроблено більше 420 усних доповідей, зокрема 12 годинних, пленарних лекцій, представлено більше 600 постерних повідомлень, організовано біля 20 дискусійних круглих столів тощо. Президентом конгресу був обраний видатний біогеограф та еколог, професор Жак Блондель (Франція), а Генеральним Секретарем, – відомий дослідник міграцій професор Франц Баїрляйн (Німеччина).

Звичайно, на цьому величезному за масштабами форумі були більш-менш адекватно представлені всі сучасні напрямки орнітологічної науки та всі регіони Землі. Пленарні засідання, а також численні симпозиуми та сесійні зібрання проходили у приміщенні Конгрес-центру, що розташований неподалік від славнозвісного озера Альстер, поруч з прекрасним парком. Організаційному комітету вдалося раціонально спланувати роботу форуму. Запамяталися мелодія Моцарта, що знаменувала трихвилинну перерву між окремими доповідями, своєрідне віконце для пересування між різними сесійними залами, а також цвірінкання хатнього горобця, яке нагадувало про повністю вичерпаний доповідачем час. На спеціальній щоденній виставці можна було ознайомитися з новітньою орнітологічною літературою, зразками оптики, приладами та матеріалами для кільцювання, радіомічення птахів, дізнатися про роботу Товариства німецьких орнітологів (Deutsche Ornithologen-Gesellschaft, DO-G), Союзу охорони природи Німеччини (Naturschutzbund Deutschland, NABU), декількох регіональних орнітологічних товариств і т. д. Тези доповідей і повідомлень надруковані в окремому томі *Journal of Ornithology*.

Попри численні незручності, які пов'язані з дуже великою кількістю учасників,

Міжнародний орнітологічний конгрес є чи не єдиною в своєму роді подією, на якій можна на власні очі побачити харизматичних науковців, творців цілих напрямків або провідників плідних ідей (наприклад, Вольфганга Вілчко або Ар'є ван Нордвійка), а також почути від лідерів науки про сучасний стан справ у таких областях, як, наприклад, дослідження кооперативного розмноження, структури геному або нейробіології співочої активності птахів.

На конгресі в Гамбурзі не було єдиного тематичного спрямування. Обговорювалося багато питань. Серед них було вдосталь дуже цікавих, які привертати жваву увагу. Хотілось би, наприклад, згадати про новітні тенденції у надвидовій систематиці, яким було присвячено спеціальний симпозиум. Йдеться про сучасні уявлення щодо існування двох великих ліній еволюції неогнатних птахів після відокремлення від базового стовбуру куриних та пластинчатодзьобих (*Galloanserae*). В обох лініях, які були названі їх першовідкривачами, американцями Метью Фейном та Пітером Хоудом, *Coronaves* та *Metaves*, спостерігалась паралельна еволюція і утворювалися групи зі схожими морфологічними ознаками та аналогічною роллю в екосистемах (турако і гоацини, гагари і норці, олуші і фаєтони, серед *Coronaves* та *Metaves*, відповідно). Обидві великі групи неогнат було виявлено на основі детального аналізу декількох генів у складі ядерної ДНК. На конгресі обговорювались і палеонтологічні докази спільного походження певних груп, що віднесені до *Metaves* (наприклад, фламінго і норців).

Прекрасну доповідь про роль гормонів у прояві міжстатевих відмін у поведінці зробила Елізабет Адкінс-Реган (США). У низці вишуканих експериментів вона довела, що статеві гормони майже не задіяні у розвитку поведінки утворення пари у такого моногамного виду, як зебров амадина, що формує постійні союзи на довгий період часу. Цей феномен, на думку дослідниці, може бути поширений і серед інших видів,

які утворюють пари на тривалий час. Не менш значущим був і виступ Еріха Джарвіса (США), який окреслив проблему нейрональної регуляції здатності птахів до вокального навчання, що відома для співочих горобиних, папуг і колибрі. В роботах цього вченого показаний глибокий паралелізм між структурами мозку, які задіяні в регуляції здатності до вокального навчання у птахів і ссавців, і, зокрема, у людини.

Низку симпозіумів та сесійних засідань було присвячено тим особливостям екології і поведінки птахів, які виявляються у багаторічних дослідженнях із застосуванням методів індивідуального розпізнавання. Завдяки цьому вдається встановити вік першого розмноження та фактори, що його визначають у довгоживучих видів птахів, оцінити взаємні відносини між виживанням дорослих птахів і процесом приєднання до складу гніздової популяції молодих особин, охарактеризувати коливання рівня natalної філопатрії по роках, виявити рівень гніздової дисперсії, визначити ступень інбридингу в популяції тощо.

Активно обговорювали на конгресі і проблему відносин між птахами та їх паразитами. Зокрема, розглядали нещодавнє відкриття вражаючого різноманіття видів малярійних плазмодіїв, морфологічна одноманітність яких маскувала величезні відміни в структурі геномів. Приховане різноманіття плазмодіїв відбиває вкрай ускладнену систему їх екологічних відносин з окремими видами птахів. Інше відкриття останніх років свідчить, що шкаралупа яйця птаха не є ідеальним захистом для ембріона. Мікроби здатні проникати всередину яйця ще до початку насиджування, а це явище, яке знижує успішність гніздування і було раніше відоме лише для птахофабрик, відтепер виявлене і в природі. Врахування паразитологічних та імунологічних аспектів необхідне для розробки дієвих програм збереження зникаючих видів птахів.

Символом конгресу в Гамбурзі було обрано хатнього горобця, доля якого в сучасній Західній Європі, попри неодноразові

пророцтва про світле майбутнє маленького урбаніста, виявляється сумною. Причинам сучасного катастрофічного падіння чисельності горобця в Європі було присвячено цілий симпозіум. Єдиного погляду на стан проблеми немає. Деякі дослідники вважають, що справа у складі кормів, якими вигодовують пташенят дорослі горобці: якщо переважають рослинні матеріали або мурахи, то вище ймовірність загибелі потомства від голоду. Інші вказують на наслідки постійного переслідування виду людиною протягом багатьох століть. Але будь-що чисельність виду невинно падає. І дійсно, за тиждень перебування в Гамбурзі автору вдалося побачити хатнього горобця лише один раз!

Особливу увагу на Конгресі було приділено вдосконаленню роботи світових орнітологічних організацій. Обраний новий склад Міжнародного орнітологічного комітету (МОК). Президентом МОК та майбутнього XXV Міжнародного орнітологічного конгресу, який відбудеться 22–28.08.2010 р. у Бразилії, став видатний дослідник гуманітарних основ поведінки птахів Джон Вінгфілд із США. Хотілось би поздоровити наших колег з Росії, Володимира Іваницького та Анастасію Поповкіну, яких було обрано до складу МОК.

Однією з найважливіших подій в Гамбурзі було створення Всесвітньої федерації наукових орнітологічних товариств. Вона повинна перейняти на себе хоча б частково функції МОК, зокрема у справі підготовки чергових міжнародних конгресів. Важливим аспектом її діяльності буде надання підтримки орнітологам у країнах з невисоким рівнем доходів населення для участі в міжнародних орнітологічних форумах. Перші два роки існування забезпечені фінансовою підтримкою, яку люб'язно надано найбільшим орнітологічним товариством Америки, Американським Орнітологічним Союзом. Українське орнітологічне товариство мало б взяти активну участь в роботі цієї федерації.